

Rozdział 4.

Polski rynek pracy wobec tworzenia podstaw gospodarki wiedzy

Anna Skórka, Radosław Jeż

4.1. Wprowadzenie

Cele zapisane w strategii lizbońskiej w zakresie rynku pracy oraz innowacyjności stanowią podstawę i punkt odniesienia rozważań podjętych w niniejszym opracowaniu. Złożoność i kompleksowość rozpatrywanego obszaru badawczego determinuje konieczność dokonania wyboru jednego z aspektów tworzenia podstaw gospodarki opartej na wiedzy w Polsce.

Celem opracowania jest przedstawienie kierunku zmian, jakie dokonały się lub powinny się dokonać w obszarze rynku pracy oraz nauce i edukacji. O wyborze tych obszarów zdecydował fakt, że jak się powszechnie uważa, permanentna edukacja stanowi jeden z zasadniczych elementów determinujących proces tworzenia gospodarki opartej na wiedzy, natomiast jedną z konsekwencji tworzenia tej gospodarki są zmiany zachodzące na rynku pracy.

Analiza obecnej sytuacji na rynku pracy na tle przemian struktury polskiej gospodarki w okresie transformacji systemowej wskazuje na szereg problemów. Przyjęcie strategii ukierunkowanej na tworzenie gospodarki opartej na wiedzy i jej konsekwentne wdrażanie powinno sprzyjać ich przezwyciężeniu. W tym celu należy oprzeć przyszły rozwój społeczno-gospodarczy na działaniach wspierających tworzenie i przyciąganie przedsiębiorstw z branży zaawansowanych technologicznie, rozwijać sektor usług „intensywnych nauką”, a przede wszystkim skupić się na inwestowaniu w zasoby ludzkie. Są one bowiem kluczowym czynnikiem decydującym o konkurencyjności, produktywności i efektywności gospodarki oraz elementem determinującym potencjał innowacyjny każdego społeczeństwa.

4.2. Rynek pracy wobec wyzwań gospodarki opartej na wiedzy

Przejsie do gospodarki opartej na wiedzy w kraju o gospodarce tradycyjnie opartej na rolnictwie, a następnie na przemyśle paliwowo-energetycznym jest niezmiernie trudne. Przemiany struktury polskiej gospodarki, a w konsekwencji proces realokacji zasobów pracy postępuje od początku lat 90., jednak skala i tempo tych przekształceń pozostawia wiele do życzenia.

Transformacja systemowa polskiej gospodarki nie stworzyła wystarczająco silnych podstaw do tworzenia gospodarki opartej na wiedzy, gdyż dokonywana była w oparciu o doktrynę wolnorynkową, a nie strategiczny wybór celów, konieczny w okresie przejścia do GOW. Pomimo tego, iż powszechnie wiadomo, że gospodarka oparta na wiedzy cechuje się szybkim rozwojem dziedzin związanych z przetwarzaniem informacji i rozwojem nauki, gałęzi przemysłów wysokiej techniki, a także usług społeczeństwa informacyjnego¹, nie zostały podjęte odpowiednie działania mające na celu ich dynamiczny rozwój (*Założenia...*, 2004, s. 17-18). W Polsce ukształtowała się gospodarka o silnych elementach dualizmu: obok stosunkowo niewielkiej grupy dobrze płatnych pracowników zatrudnionych w sektorach i przedsiębiorstwach nowoczesnych, większość ludzi nadal pracuje w sektorach tradycyjnych i uzyskuje niskie dochody.

Przesunięcia w trójsektorowej strukturze gospodarki bezpośrednio powiązane są z poziomem rozwoju danego kraju, któremu z kolei towarzyszą zmiany na rynku pracy – w jednych sektorach miejsca zatrudnienia zanikają, a powstają w innych. Cechą charakterystyczną krajów rozwiniętych jest wysoki udział pracujących w sektorze usługowym – 66,9% w UE (w tym 77% w Luksemburgu, 78% w Holandii, 80% w Wielkiej Brytanii) przy zaledwie 50,1,6% w Polsce, kosztem ograniczania zatrudnienia w rolnictwie (np. w Polsce i na Litwie – 18%, w Grecji – 16%, a w większości krajów UE – ok. 5% lub poniżej) i tradycyjnych gałęziach przemysłu (Eurostat..., 2004, s. 88), Dysproporcje w poziomie zatrudnienia w samym sektorze usług są również głębokie – podczas, gdy zatrudnienie w usługach finansowych i obsłudze nieruchomości, a więc usługach nowoczesnych, w 2001 w Polsce nie przekraczało 6,6% (w 2004 – 9,4%) (GUS, 2005, s. 138), w UE wynosiło 12,3%² (*Employment...*, 2003, s. 32).

Uwzględniając warunki wyjściowe oraz specyfikę rodzimej gospodarki i rynku pracy, tworzenie i rozwijanie GOW w Polsce powinno w równym stopniu opierać się na kilku podstawowych elementach:

¹ Do dziedzin tych zaliczamy: przemysły wysokiej techniki, naukę i zaplecze B+R, edukację (w niektórych opracowaniach tylko szkolnictwo wyższe), usługi biznesowe („intensywne nauką”), technologie informacyjne.

² Dla porównania w Czechach wskaźnik ten wynosił 7,6%, na Węgrzech 7,7%, w Niemczech 11,9%, a w Austrii 11,4%.

- » promocji i unowocześnianiu dziedzin stanowiących nośniki gospodarki opartej na wiedzy
- » promowaniu tych grup społeczno-zawodowych, które wprawdzie zatrudnione są w tradycyjnych przedsiębiorstwach, ale potrafią wykorzystywać nowe technologie i informacje,
- » uwzględnieniu osób pracujących w małych i średnich firmach, które posiadają odpowiednią wiedzę i świadomość wykorzystywania nowych technologii i metod zarządzania wiedzą w organizacjach.

Zgodnie z prognozami zmian struktury GOW w perspektywie 2010 i 2020 roku największy przyrost zapotrzebowania na pracę dotyczyć będzie następujących grup zawodów (Karpiński, 2003, s. 21):

1. związanych z sektorem usług społeczeństwa informacyjnego, na które przypadać będzie 30% przyrostu zapotrzebowania w gałęziach związanych z GOW,
2. usługi intensywne nauką, na które przypadać będzie 25% zapotrzebowania,
3. zawody związane z edukacją, na które przypadać ma 20% zapotrzebowania,
4. zawody związane z przemysłami wysokiej techniki, na które ma przypadać około 10% tego zapotrzebowania.

Pomimo rosnących nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle, wciąż poważnym problemem pozostaje wytworzenie odpowiednich powiązań (sieci) pomiędzy nauką, działalnością badawczo-rozwojową a rynkiem, które sprzyjałyby tworzeniu bodźców do wzrostu efektywności. Transfer wiedzy między sektorem badawczym a zastosowaniami przemysłowymi nie tylko w Polsce, ale w całej UE – w porównaniu z USA jest mało skuteczny i zbyt powolny. Szczególnie małe i średnie przedsiębiorstwa potrzebują dostępu do wyników badań naukowych oraz wsparcia przy wdrażaniu zaawansowanych rozwiązań technologicznych.

Pamiętając, że wiedza i informacja stanowią coraz częściej źródło przewagi konkurencyjnej większości przedsiębiorstw, szanse na poprawę pozycji konkurencyjnej polskich firm i polskiej gospodarki należy upatrywać w rozwoju nauki, jako podstawowego narzędzia zwiększania i odpowiedniego wykorzystywania zasobów wiedzy, a w dalszej perspektywie budowania przedsiębiorczego społeczeństwa opartego na wiedzy.

Uwzględniając powyższe informacje, należy zgodzić się z opinią, że szansą dla rozwoju gospodarczego Polski i przejścia do gospodarki opartej na wiedzy może być przemysł oprogramowania. Biorąc pod uwagę, że Polska dysponuje w tej dziedzinie bardzo dobrą kadrą naukową i dydaktyczną, uznanym w skali międzynarodowej poziomem wiedzy studentów i absolwentów wyższych szkół

kształcących w tym kierunku, należy zwrócić uwagę na działania promujące rozwój właśnie tej dziedziny. Kierunek zmian w polskiej gospodarce powinien opierać się na wysokim poziomie wykształcenia społeczeństwa ze specjalizacją w technikach informacyjnych, a zwłaszcza oprogramowaniu komputerów.

Nie ulega wątpliwości, że powstawanie nowych miejsc pracy w niektórych dziedzinach w pewnym stopniu powoduje likwidację dotychczasowych miejsc zatrudnienia, wymagających niższych kwalifikacji, w innych obszarach. Obecnie trudno byłoby znaleźć taką branżę, której nie dotyczyłby problem bezrobocia. Wprawdzie najwięcej osób bezrobotnych na koniec 2005 r. (wg GUS) było w zawodach takich jak: sprzedawca, krawiec, kucharz, ślusarz, robotnik budowlany, szwaczka czy technik mechanik, ale problemy ze znalezieniem pracy mają również asystenci ekonomiczni, czy nauczyciele, a więc osoby o wysokim poziomie wykształcenia i umiejętności zawodowych.

Rosnące systematycznie bezrobocie wśród osób wykształconych, absolwentów wyższych uczelni związane jest m.in. ze wzrostem poziomu wykształcenia ogółu społeczeństwa polskiego. Dla przykładu, podczas gdy w roku szkolnym 1990/91 wskaźnik skolaryzacji w szkolnictwie wyższym wynosił 13,1%, w roku 2002/03 – 46,3 %. Zgodnie z prognozami MENiS do roku 2010 powinien przekroczyć 65% (*Strategia...*, 2004). Dlatego też coraz większego znaczenia nabierają kwestie związane z przydatnością i umiejętnością wykorzystania posiadanej wiedzy i kwalifikacji na rynku pracy. Niedopasowanie struktury umiejętności i kwalifikacji zawodowych do zmieniającego się zapotrzebowania rynku pracy, stanowi bowiem istotną przyczynę bezrobocia.

Zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej przed końcem 2007 r. każdy absolwent po ukończeniu szkoły lub uniwersytetu powinien otrzymać ofertę pracy, stażu lub dodatkowego szkolenia w ciągu sześciu miesięcy od zarejestrowania się jako osoba bezrobotna (w ciągu 100 dni od 2010 r.) (*Czas...*, 2006).

4.3. Strategia lizbońska – założenia a realizacja

Strategia lizbońska, jak podkreślają autorzy Opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „Skuteczniejszego wdrażania Strategii Lizbońskiej” i z czym niewątpliwie trzeba się zgodzić, utknęła w błędnym kole. Niska stopa wzrostu utrudnia wdrażanie reform, a opóźnienia we wdrażaniu reform są przyczyną spowolnienia wzrostu i zatrudnienia.

Unia Europejska z całą pewnością nie „przekształci się do roku 2010 w najbardziej dynamiczną i konkurencyjną gospodarkę opartą na wiedzy na świecie”, nie znaczy to jednak, że podjęte działania należy przerwać i zrezygnować z realizacji uzgodnionych celów.

Wśród przyczyn dotychczasowych niepowodzeń wskazuje się m.in. (*Opinia...*, 2004, s. 4):

- » utrzymujący się rozdziew pomiędzy popytem i podażą pracy,
- » zbyt wysoki odsetek wcześniejszych emerytur,
- » wydatki na badania, których poziom, wbrew założeniom nie zwiększa się, a wręcz obniża się,
- » systemy edukacji,
- » niewystarczające możliwości kształcenia ustawicznego,
- » niedostateczne uwzględnienie problemów społecznych wynikających z potrzeby innowacji.

Jednym z zasadniczych problemów jest niedopasowanie strukturalne popytu i podaży pracy, utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia, szczególnie wśród osób młodych, o niskim poziomie wykształcenia, wysoki udział bezrobotnych długookresowych oraz mało efektywne wykorzystywanie dostępnych zasobów siły roboczej.

Zapoczątkowane w wyniku procesu Luksemburskiego reformy przyczyniły się do ograniczenia bezrobocia w UE z 10,1% do 7,4% (*The future...*, 2003, s. 4), co wskazuje na stworzenie ok. 4 mln miejsc pracy, a wskaźnika długookresowego bezrobocia z 5,2% do 3,3%. Aby jednak zrealizować cel zapisany w Strategii Lizbońskiej do 2010 roku należałoby stworzyć dodatkowo 15 mln miejsc pracy. Po 5 latach przeprowadzanych reform jest bardzo wątpliwe, aby poziom zatrudnienia w całej UE zbliżył się do docelowych 70%, choć w kilku krajach przekroczył już oczekiwaną wartość (patrz tabela 1).

Tabela 1: **Wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia w wybranych krajach Unii Europejskiej**

	Wskaźnik zatrudnienia		Stopa bezrobocia	
	2004	2005	2004	2005
EU 25	63,3	63,8	9,1	8,7
EU 15	64,7	64,1	8,1	7,9
Szwecja	72,1	72,3	6,3	7,8
Wielka Brytania	71,6	71,7	4,7	4,7
Holandia	73,1	73,2	4,6	4,7
Polska	51,7	52,8	19,0	17,7

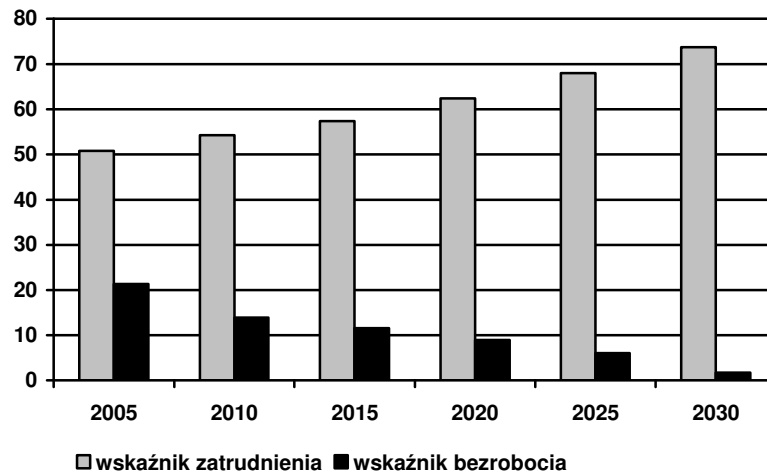
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Europe in Figures. Eurostat Yearbook* (2005).

Sytuacja na polskim rynku pracy przedstawia się znacznie gorzej. Jednemu z najniższych wskaźników zatrudnienia – ok. 50% towarzyszy najwyższa stopa bezrobocia – w 2005 r. – 17,7% o charakterze strukturalnym. Ponadto bezrobot-

ni poszukujący pracy ponad rok stanowią ponad 50% ogółu osób pozostających bez pracy. Wprawdzie dane przedstawione w prognozie MGPIPS wskazują, że poziom bezrobocia będzie się systematycznie obniżał, ale poniżej 10 % spadnie dopiero w 2020 roku. Projekcja wskaźnika zatrudnienia i bezrobocia na lata 2005-2030 w Polsce została przedstawiona na rysunku 1.

Pomimo prognozowanego w Polsce wzrostu wskaźnika zatrudnienia po 2005 roku, wypełnienie założeń strategii lizbońskiej w tym zakresie możliwe będzie najprawdopodobniej dopiero po roku 2025. Należałoby przy tym zwrócić szczególną uwagę na bardziej efektywne wykorzystanie na rynku pracy osób młodych i starszych, różnicując działania podejmowane w ramach polityki rynku pracy.

Rysunek 1: **Projekcja wskaźnika zatrudnienia i bezrobocia na lata 2005-2030 w Polsce**

Źródło: oprac. wł. na podst. *Narodowego Planu Rozwoju 2007-2013*, MGPIPS, s. 50.

Obok kwestii zatrudnieniowych, jednym z istotnych punktów strategii lizbońskiej jest konieczność zwiększania nakładów na naukę do 3% PKB w 2010 r. W Polsce proces dochodzenia do tego poziomu podzielono na trzy etapy (NPR 2007-2013):

- » etap I obejmuje lata 2004-2006 i przewiduje osiągnięcie nakładów na naukę w 2006 r. w wysokości 1,5% PKB, w tym 0,6% PKB to nakłady budżetowe;
- » etap II obejmuje lata 2006-2010 i w zależności od przyjętego wariantu zakłada w 2010 osiągnięcie 3% PKB (w tym 1% PKB ze źródeł publicznych) lub 2,2% PKB, w tym 0,8% PKB ze źródeł publicznych;

- » etap III obejmuje lata 2010-2013 i stanowi kontynuację celów wyznaczonych przez Strategię Lizbońską, przy założeniu wystąpienia trudności z osiągnięciem 3% PKB do roku 2010.

Należy przy tym podkreślić, że zwiększenie finansowania B+R ze środków publicznych przy ich efektywnym wykorzystaniu (jak to ma miejsce np. w USA, Japonii czy Francji) ma kluczowe znaczenie dla przyciągnięcia do tego sektora środków pozabudżetowych. Pierwszym krokiem na tej drodze jest narodowy program *foresight*, wyznaczający priorytetowe kierunki rozwoju nauki i technologii w Polsce.

Niestety, założone cele nie są w Polsce realizowane, a struktura nakładów według źródeł finansowania działalności B+R jest odwrotna niż w Strategii Lizbońskiej. W 2004 roku nakłady budżetowe na naukę wynosiły 0,33% PKB, a pozabudżetowe – 0,22% PKB. W tym samym roku wskaźnik GERD w UE-25 wynosił 1,9% PKB, w tym w Szwecji – 3,74% PKB, a w Finlandii – 3,51% PKB. W Polsce większość środków na B+R pochodzi z budżetu państwa (61,7% ogółu nakładów w 2004 r.), natomiast udział podmiotów gospodarczych w tych nakładach to jedynie 22,6%, zaś środków z zagranicy – 5,2% (*Narodowe...*, 2006, s. 33).

W Raporcie Banku Światowego (Goldberg, 2004, s. 73-86) podkreśla się, że chcąc zbudować społeczeństwo oparte na wiedzy, Polska musi ponownie zdefiniować i poprawić jakość swojej polityki w zakresie edukacji, zapewnić całemu społeczeństwu dostęp do systemu kształcenia ustawicznego oraz dążyć do tworzenia bliższych powiązań pomiędzy uczelniami wyższymi, społecznością akademicką oraz biznesem. Wyrazem tego powinno być m.in. szersze zaangażowanie pracowników akademickich w projektach badawczo-rozwojowych, czy sektorze biznesu. Sprawą kluczową jest ułatwienie dostępu do usług telekomunikacyjnych i internetu, a szczególnie wyrównywanie istniejących w tym zakresie dysproporcji pomiędzy dużymi aglomeracjami miejskimi a obszarami wiejskimi.

Obecnie uznaje się, że inwestowanie w zasoby ludzkie jest czynnikiem determinującym wzrost i wydajność w takim samym stopniu jak inwestowanie w kapitał i sprzęt. Z obliczeń przedstawionych w raporcie „Edukacja i szkolenie 2010” (*Edukacja...*, 2004, s. 19-20) wynika, że wydłużenie średniego okresu nauki w szkole o jeden rok oznacza wzrost o 5% w perspektywie krótkookresowej, a w perspektywie długookresowej o dalsze 2,5%, ponadto wpływa pozytywnie na zatrudnienie, stan zdrowia, poziom integracji i aktywności społecznej. Dlatego należy skoncentrować reformy i inwestycje na kluczowych obszarach, co oznacza konieczność podjęcia aktywnych działań w celu promowania inwestowania w wiedzę, podnoszenia jakości i skuteczności systemów edukacji i szkolenia ukierunkowanych na potrzeby jednostek, a ponadto ujmowania wydatków na kapitał ludzki nie w ujęciu kosztów, a jako inwestycji.

Biorąc pod uwagę fakt, że w obszarze szkolnictwa wyższego spotykają się takie dziedziny jak: badania, edukacja i innowacje, które zajmują centralne miejsce w gospodarce i społeczeństwie opartym na wiedzy, należy zwrócić szczególną uwagę na stałe podnoszenie jakości kształcenia tak, aby polski i europejski system szkolnictwa wyższego mógł być konkurencyjny w stosunku do innych w ujęciu globalnym³. Podejmowane działania powinny zatem koncentrować się na podnoszeniu jakości kształcenia i przydatności nabywanych – coraz wyższych – kwalifikacji. Znaczny wzrost liczby szkół oraz uczniów i studentów w Polsce (głównie w szkołach niepublicznych) nie idzie bowiem w parze z wydatkami na naukę i edukację, a ze względu na nieadekwatną w stosunku do nowych wymagań strukturę kwalifikacji, umiejętności i wiedzy, zdobyte wykształcenie często nie przynosi oczekiwanych korzyści rynkowych.

Unia Europejska, w tym Polska w zakresie inwestowania w rozwój gospodarki opartej na wiedzy pozostaje w tyle za USA i Japonią. Wprawdzie w 2002 całkowite wydatki ze środków publicznych na edukację wynosiły w UE 4,9% PKB, w USA 5%, a w Japonii 3,6%, ale znacznie niższy jest jednak udział inwestycji sektora prywatnego, szczególnie w szkolnictwie wyższym i kształceniu ustawicznym. W USA poziom inwestycji prywatnych przekraczał 2,2%, podczas gdy w UE – 0,6% PKB, a w Japonii 1,2%. Ponadto wydatki na jednego studenta lub ucznia, szczególnie w szkolnictwie wyższym znacznie się różnią – USA wydaje 2-5 razy więcej na jednego studenta niż kraje UE (*Edukacja...*, 2004, s. 19-20). Zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej, inwestycje w szkolnictwo wyższe do 2010 roku powinny zostać zwiększone z 1,28% PKB do 2% PKB, między innymi poprzez usunięcie ograniczeń utrudniających uniwersytetom pozyskiwanie prywatnego finansowania (*Czas...*, 2006).

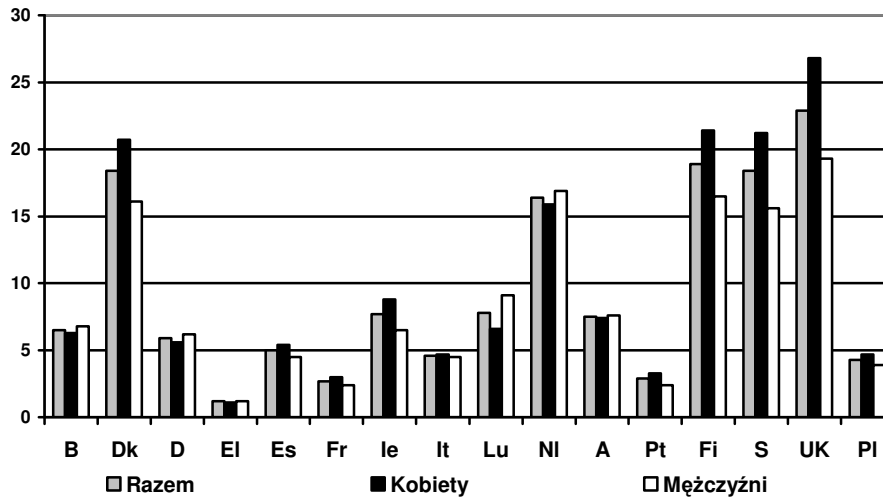
W rządowej Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do roku 2010 zakłada się, że dzięki wpływowi z innych źródeł, w tym środkom pochodzącym z funduszy strukturalnych UE, czy nakładom osób prywatnych, poziom wydatków na szkolnictwo wyższe podniesie się do roku 2010 – do 2 % PKB. Będzie to jednak możliwe tylko przy znacznej intensyfikacji działań mających na celu pozyskiwanie określonych środków.

Szkoła jest pierwszym, choć nie jedynym ogniwem procesu kształcenia. Ciągłe podnoszenie poziomu kwalifikacji i umiejętności zawodowych pracowników staje się jednym z zasadniczych wymogów współczesnej gospodarki, który przesądza o jej konkurencyjności. Zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowaną i wykształconą siłę roboczą, zarówno w sektorze usługowym, jak i produkcyjnym jest bowiem coraz większe. Dlatego tak ważne jest zrozumienie i urzeczywistnienie koncepcji uczenia się przez całe życie. Biorąc pod uwagę, że

³ 19 czerwca 1999 r. ministrowie edukacji 29 krajów podpisali Deklarację Bolońską, której celem jest stworzenie do 2010 roku Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Zob. <http://www.men.gov.pl/integraf/bologna>, 15.02.2005.

w roku 2002 poziom uczestnictwa dorosłych w różnych formach edukacji i szkolenia nie przekraczał 8,5% w UE, a w krajach kandydujących 5,0%, osiągnięcie celu nakreślonego w Strategii Lizbońskiej (12,5%) może okazać się niezmiernie trudne. Udział osób w wieku 26-64 lat biorących udział w różnych formach kształcenia i szkolenia w 2002 został przedstawiony na rysunku 2.

Rysunek 2: **Udział osób w wieku 26-64 lat biorących udział w różnych formach kształcenia i szkolenia w 2002**

Źródło: *Badania siły roboczej*, Eurostat, 2002.

W zakresie kształcenia ustawicznego, Polska znajduje się daleko poza krajami rozwiniętymi. W 2005 roku udział osób dorosłych biorących udział w różnych formach kształcenia i szkolenia nie przekroczył 5%, podczas gdy w Wielkiej Brytanii 29%, a w Szwecji 34,7% (*Europe...*, 2005, s. 38). Liczba osób dokształcających się średniorocznie wynosi 1,2-1,5 mln osób (ok. 8-10% pracujących), podczas gdy w krajach UE z takiej formy zwiększania swojej „atrakcyjności” na rynku pracy korzysta ok. 20% pracujących. Intensyfikacja działań w tym zakresie jest niezbędna, co związane jest z koniecznością skokowego zwiększenia nakładów na kształcenie ustawiczne w Polsce. Autorzy Strategii rozwoju kształcenia ustawicznego zakładają, że dzięki efektywnemu wykorzystaniu środków budżetowych oraz innych źródeł finansowania, w tym środków pochodzących z funduszy strukturalnych, wzrost wydatków na edukację dorosłych może osiągnąć nawet poziom 2,5%, w stosunku do obecnego 0,6% całkowitych wydatków na edukację (*Strategia...*, 2004, s. 13-14).

Ludzie młodzi o wysokim poziomie wykształcenia i kwalifikacji zdają sobie sprawę z konieczności praktycznej realizacji koncepcji uczenia się przez całe

życie, mają większą motywację by podnosić swoje kwalifikacje. Odwrotne przekonanie panuje wśród osób o niskich kwalifikacjach, niepełnosprawnych, starszych pracowników, grup żyjących na obszarach niekorzystnie położonych, szczególnie wiejskich. Bardzo często osoby te nie zdają sobie sprawy z możliwości, jakie daje edukacja i szkolenie, uważają, że programy takie tylko w niewielkim stopniu mogą spełnić ich potrzeby. Dlatego tak ważne jest zapobieganie i wcześniejsze wykrywanie ryzyka przedwczesnego zakończenia edukacji szkolnej takich osób, co może prowadzić do wykluczenia społecznego. Nowe zadania edukacyjne stoją nie tylko przed szkołą, ale również przed przedsiębiorstwem, samorządem lokalnym oraz instytucjami kształcenia pozaszkolnego.

4.4. Zakończenie

Tworzenie podstaw gospodarki opartej na wiedzy to proces niezwykle skomplikowany, wymagający pokonania wielu barier i skutecznego rozwiązywania problemów pojawiających się w różnych obszarach życia gospodarczego i społecznego. Ilość i złożoność tych problemów spowodowała, że pierwotne cele strategii lizbońskiej do roku 2010 nie zostaną osiągnięte. Modyfikacja zadań oraz sposobów ich realizacji w 2005 r. spowodowała, iż sukces staje się coraz bardziej realny (*Wspólne...*, 2005).

Przedstawiając 25 stycznia 2006 r. roczne sprawozdanie z postępów w realizacji strategii lizbońskiej (*Czas...*, 2006), przewodniczący Komisji Jose Manuel Barroso powiedział:

„Nasz cel jest jasny. Chcemy mieć najlepsze uniwersytety, wysoko wykwalifikowaną i wykształconą siłę roboczą, sprawne systemy ubezpieczeń społecznych i emerytalnych, najbardziej konkurencyjną gospodarkę i najczystsze środowisko naturalne. Tym, którzy twierdzą, że to niemożliwe przypomnę tylko, że dziesięć lat temu nikt nie przypuszczał, że Irlandia stanie się jednym z najbogatszych krajów Unii Europejskiej, ani że produktywność w Polsce będzie wyższa niż w Korei Południowej. Możemy i musimy uczynić kolejny krok w kierunku realizacji strategii na rzecz wzrostu i zatrudnienia.”

Aby ten kolejny krok uczynić, należy zwrócić uwagę na kluczową rolę, jaką w tym procesie, powinny odgrywać szczeble narodowe i lokalne. Akceptacja i współdziałanie wielu osób, rządów, agencji, organizacji oraz instytucji europejskich jest niezbędna, ale bez odpowiedniego zaangażowania partnerów społecznych na niższych szczeblach nie można myśleć o jej pozytywnej realizacji. Nie może tu być mowy o narzucaniu celów „z góry”, a efekty realizacji założeń Strategii muszą być widoczne i akceptowalne przez wszystkich obywateli.

Kluczową kwestią pozostaje pytanie, czy w perspektywie lat 2007-2013 Polska będzie koncentrować się tylko na działaniach mających na celu wyrównywanie dysproporcji w stosunku do krajów rozwiniętych, czy też zdecyduje się na odważne inwestycje w badania i rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy. Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że poziom realizacji odbiega w istotny sposób od celów założonych w Narodowym Planie Rozwoju 2004-2006. Jeżeli odpowiednie decyzje, a wraz z nimi skuteczne działania nie zostaną podjęte, może się okazać, że w przeciwieństwie do krajów, które podjęły takie wyzwanie (np. Słowenia, Estonia) przez szereg kolejnych lat będziemy tylko dążyć do wyrównywania zapóźnień cywilizacyjnych.

Bibliografia:

1. *Czas podjąć bardziej efektywne działania*, Komisja Europejska, Bruksela 2006, www.europa.eu.int
2. *Czas wrzucić wyższy bieg. Nowe partnerstwo na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia*, Komunikat Komisji na wiosenny szczyt Rady Europy (2006), Bruksela.
3. *Edukacja i szkolenie 2010* (2004), Wspólny raport okresowy Rady i Komisji na temat wdrażania szczegółowego programu pracy dotyczącego realizacji celów systemów edukacji i szkolenia w Europie, Bruksela
4. *Employment in Europe 2003*, (2003) European Commission, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg
5. *Employment and Labour Market In Central European Countries*, (2003) European Commission, for Official Publications of the European Communities Luxembourg.
6. *Eurostat Yearbook 2004* (2004), European Commission, for Official Publications of the European Communities Luxembourg
7. *Europe in Figures. Eurostat Yearbook* (2005), European Commission, for Official Publications of the European Communities Luxembourg,
8. Goldberg I., *Polska a gospodarka oparta na wiedzy. W kierunku zwiększenia konkurencyjności Polski w Unii Europejskiej*, Bank Światowy, Waszyngton 2004
9. GUS (2005), *Mały Rocznik Statystyczny 2005*, GUS, Warszawa 2005
10. Karpiński A., (2003) *Przyszłość gospodarki opartej o wiedzę w Polsce a rynek pracy*, (w:) K. Ślęczka (red.) *Spółeczeństwo oparte na wiedzy w dobie globalizacji. Wybrane zagadnienia*. WSZiM w Sosnowcu, Sosnowiec 2003
11. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie „*Skuteczniejszego wdrażania Strategii Lizbońskiej*”, (2004) Bruksela. <http://www.esc.eu.int>
12. *Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006*, Założenia do Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013, <http://www.mpips.gov.pl>
13. *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Wstępny projekt*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, 14 luty 2006 r.

14. *Proponowane kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do 2020 roku*”, (09.2004), Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Warszawa. <http://www.mnii.gov.pl>
15. *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do roku 2010*, (2004), Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Warszawa, <http://www.menis.gov.pl>
16. *Strategia rozwoju kształcenia ustawicznego do roku 2010*, (2004), Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Warszawa, <http://www.menis.gov.pl>
17. *The future of the European Employment Strategy (EES) „A strategy for full employment and better jobs for all”*, (2003), Bruksela.
18. *Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia – nowy początek Strategii lizbońskiej*, Komisja Wspólnot Europejskich, (2005) Bruksela.
19. *Założenia polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa*. Projekt. (2004), Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Warszawa, <http://www.mnii.gov.pl>
20. <http://www.stat.gov.pl>
21. <http://www.menis.gov.pl/integraf/bologna>
22. http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy